

Régi egyetemi emlékek

A magyar lovagiaság hagyománya, hogy szimpátiájával mindig a gyengébbek, az esetek mellé állott. Még alig, hogy elült a 70-es években a franciák mellett szimpátia láza, csakhamar elementáris erővel tört ki a török barátság. El lett felejtve a történelmi török iga, a 150 esztendeig tartó török uralom Magyarországon és Erdély felett, és sok más egyéb török viszálykodás. Minden meg lett bocsájtva. A magyar szimpátia a törökök mellé állott. Ezt pedig az 1877-78. évi orosz-török háború váltotta ki, főleg Plevna esete, melyet Osman pasa hónapokon át vitézül védett az orosz tulerő ellen. Végre az orosz óriási Románia segítségével körülfúrta Plevnát, és miután az esés és löszér is elfogyott, Osman pasa egy Zrinyi Miklósi kirohanásra határozta el magát 1877. december 10-én, és bár a törökök orosz-lánbátorsággal harcoltak, sok sebet kapva és még több sebet osztva, a kirohanás nem sikerült. A katasztrófa révén 40 ezer hős török az oroszok kezébe került.

A magyar ifjúság harca Plevna körül

A derék pasa, mint bukott hadvezér kegyvesztett lett, a Szultán Lomnos szigetére száműzte, 1885. évben befejezte életét. Közben, mint ez már lenni szokott, Plevna idelölötti esését a lapok és az akkori kávéházi konradok bejósolták, azonban a jóslás, mint utóbb kitudott, még nem vált valóvá, Plevna még sokáig tartotta magát a híresztelés után is. Plevna a törökbírdalom egyik nagyjelentőségű háború védőbástyája volt, és így érthető, hogy az oroszoknak mily nagy érdeke fűződött Plevna elfoglalásához.

Egy alkalommal már mint egész biztosat orbi et urbi hirdették Plevna esését. Az akkori Osztrák császárság már az orosz szövetsége révén is szimpatizálva az oroszok győzelmével, Albrecht főherceg a következő sürgőnyt küldte a cárnak: „Gratuliere, die Türken sind vernichtet.“ De az öröm korai volt, mert Plevna esését csakhamar megcáfolták és a megcáfolás hírére hatalmas tüntetés tört ki a fővárosban. Az utcán volt egész Budapest, élén az egyetemi ifjúsággal, és olyan „csokjassa“ viharzott végig a Főváros utcáján, hogy még Bécsben is meghalóltak.

Munkához fogott az egyetemi ifjúság. Mint egy adott jelle az est beálltával mindenfelé kigyultak a transzparensok. Az Andrássy-ut elején egy ilyen transzparens nyulott át a Steinféle palotáról a szemközti Foncier-palotáig ki-világítva ezen szavakkal: „Gratuliere die Russen sind vernichtet.“ Az egyetemi ifjúság sürgőnyt menesztett a török fővezérnek, a dicsőséges Abdul Kerimnek, ki a nagy orosz tulerővel szemben vitézül kivédte a meg-megújuló támadásokat, melyben az ifjúság a törökök iránti nagyrabecsülésének és az oroszok elleni gyűlöletüknek adtak kifejezést. Következő napon az ifjúság szervezkedni kezdett, hogy Abdul Kerimnek, kinek a Szultán „Gázy“ (vitéz) megkülönböztető kitüntetését adta, diszkardot visznek Konstaninápolyba. A Szabadikávéházban napról-napra, helyesebben éjjelről-éjjelre folyt a tanácskozás Tóth Béla elnöke, és vezetése mellett. Elsősorban ugyancsak Tóth Béla irányítása mellett, ki egyébként lelke volt az egész mozgalomnak, megalakult a 60-as bizottság, melynek elnöke Kozma Elek, a miskolci származású joghallgató, később ügyvéd, és Borsod megye főügyésze lett. Mindenek előtt elhatározták, hogy gyűlést rendeznek a diszkard művészi előállítására. A gyűlés várakozáson felül sikerült. Beszerezték a diszkardot, mely a magyar ötvösművészetnek remeke volt.

Tóth Bélának, ennek a zseniális ifjunak, később kiváló írónak, gyerekként volt a török nyelv megtanulása. Egy-kettőre elsajátította, s olyan török szónoklatot vágott ki a Szabadiban, hogy csak úgy zúgott utána a határtalan lelkesedés. Uton-ufélen repkedtek a török szavak. „Effendi“ (ur) szólították egymást az emberek. A koponyákra felrepültek a piros fezek, s olyan törökvilág kerekedett Magyarországon, hogy még Güll Baba sírját is Budán török-magyar színekkel díszítették.

Csakhamar megalakult a diszkardot vivő Konstaninápolyba induló küldöttség is. Tóth Béla vezetésével, köztük volt Nyevitkey Aladár, a későbbi kiriai bíró, és sok más az egyetemi ifjúság vezetői közül.

A küldöttséget Konstaninápolyban a szofták (egyetemi hallgatók) élén nagy díszel és kitün-

tetéssel fogadta a török nép egetverő lelkesedése. Nagy ünnepélyesség keretében átadták Abdul Kerimnek a diszkardot. A küldöttség a Szultán előtt is megjelent, ki nagy barátsággal és érdeklődéssel hallgatta a küldöttség szónokát, s annyira meg volt halva, a magyar szimpátia tolmácsolásától, hogy az annak idejében Törökországba került Corvinákat felajánlotta a magyar nemzetnek, mely azután a Magyar Királyi Muzeumba került.

Jönnek a Szofták

A Szofták csakhamar bekövetkezett budapesti viszontlátogatása a Főváros és az egész magyarság óriási lelkesedésével találkozott. A 60-as bizottság a keleti, helyesebben az akkori Tiszavidéki pályaudvarnál fogadta rengeteg ember élén a török egyetemi hallgatókat. Midőn a vonat berobogott, hatalmas éljenzés tört ki, majd a török induló hangjai mellett megindult a végnélküli menet. A Kerepesi-úton (Rákóczi-ut) haladva, zászlóerdőbe borultak a házak, a frontokat díszes szőnyekek borították. Több veres fezt volt látható, mint rendes kalap. A forgalom az egész vonalon megállott. Szakadatlanul zúgott a „csokjassa“. Midőn a menet a régi Népszínházhoz (jelenleg Nemzeti Színház) ért, az erkélyen Blaháné virágot szórt a szofták közé. A menet megállott, az erkély felé fordult, és percekig tartó olyan taps és éljenzés tört ki, minőt a Főváros még sohasem hallott. A menet lelkesülve, könnyezve, kendőt, kalapot, fezt lobogtatva fordult a népszerű és halhatatlan művésznek felé. Nagy időbe telt, míg a hatalmas tömeg újra megmozdult, és folytathatta az utat.

A Szofták néhány napig tartózkodtak a Fővárosban, hol tejbe-vajba fürösztölték őket. Elvezették a színházakba, hol gyönyörködve hallgatták a nagy művészeket és művésznőket, főleg Blaháné, kinek temperamentumától és minden képzeletet felülmúló, párralan lüsz dalaiktól szinte megvadult a lelkesedés. A Szofták, ha nem is értették, de megéreztek a művészi interpretációkat, és vörösre tapsolták kezüket.

Tisza és Andrássy mint jogász

Lassanként ez a szimpátialáz is, mint sok más, nyugvópontra került. Felváltotta a szürke mindennapiság, főleg az ifjúság részéről, kik komoly tanuláshoz láttak, és bizony erősen rá-cáfoltak Tompa Mihály egyik híres politikai költeményére: „Lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága“. Hát lett, mert ebből az idő-lábjól olyan férfiak kerültek elő az egyetemi életből, kik örök dicsőségére szolgáltak ennek az országnak. Ebből az időből első tekintetünk a fiatal jogász Tisza István felé fordul, ki 1877-ben került haza a berlini egyetemről, hol mint első éves jogász hallgatta az előadásokat. Tanulmányait aztán a budapesti Pázmány Egyetemen folytatta, hol minden vizsgáját kitüntetéssel tette le. Abban az időben még nem volt királyi gyűrű „Signum Laudis“. Ezt pótolta Szilágyi Dezső ritkán hangoztatott elismerése, ki nem tett különbséget diák és diák között. Tiszával szemben egy vizsgája végén tett azon kijelentése: „Őn jól felelt“. Ilyen Signum Laudist még csak egyszer hangoztatott a dicsőretekben fukar professor, midőn ugyancsak dr. Sihermann Bernátnak, a későbbi nagy jogtudósának, fejezte ki hasonértelmű elismerését.

Ugyancsak ezidőtájtban került az egyetemre ifj. gr. Andrássy Gyula is, éspedig huszáruniformisban, mert ekkor töltötte katonai önkéntesi évét. Hajlékony, finom alakja, apjához hasonló okos feje, méltán keltett feltűnést az egyetemen, midőn kardját csörtetve a lépcsőkön felfelé haladt. Az egyetemi tanulásban, a két történelmi nagy emberré vált jogász között az egyetemi életben is nagy különbség mutatkozott, mert míg Tisza István mindennap szorgalmasan látogatta az egyetemet, figyelt, jegyzett az előadásokon, és annyira udvarias, és elő-zékeny volt a többi hallgatókkal szemben, hogyha valamelyiknek a tárgyában — mert akkor nem igazoltattak és tüntettek, hanem tanultak a jogászok — megkopott a ceruzája, Tisza készséggel felkínálta ceruzáját, és tollkészt, óra után pedig elvegyülve a hallgatók között, szívesen vett részt az előadások utáni vitákban, addig Andrássy csak imitt-amott mutatkozott az egyetemen és nem nagy hajlandóságot mutatott sem a kollokváláshoz, sem az előadások hallgatásához. Mindazonáltal,

mint az köztudomású, részint magánmívelődés, részint nagy pedagógusok tanítása révén, nagy történelmi és politikai tudásra tett szert, és csakhamar „Pikauf“, mint államtitkár kezdte meg a változatos politikai működését, melyet a legitím királyságban, mint néhány napig tartó külügyminiszter Tisza István ajánlatából, fejezte be.

Barabás Béla is ebben az időben élte egyetemi fejlődését, és sok más társával együtt a politikai csuespontra került. Utóbb Böttlik József, a későbbi képviselő, majd borsodi főispán, akkori joghallgató is kiemelkedett tudásával, nagy műveltségével, és lekötő, kedves elő-zékenységgel, ki már jogász korában is megmutatta képességét, mint az egyetemi ifjúság egyik vezére. Ami pedig nagy szó volt abban az időben, midőn a tanuló ifjúság nem kirakatokat és fejeket vert be, hanem az egyetemen által nyújtott kiképzésre törekedett. Az ő ifjúságának virága is hasznos gyümölcsöt termelt és nem — fokost.

Négy vastagnyaku kálvinista

Hálátlanság lenne, ha nem emlékeznénk meg azokról a nagy egyetemi professorokról, akik abban az időben az ifjúság tanítói, és igazi vezetői voltak és kik tudásuk révén elévülhetetlen érdemeket szereztek. Irányítsuk emlékezetünket a nagy elmék kvarcteljei felé:

1. *Gyulai Pál*: a bölcsészeti katedrán adott elő. Egy ízben „Petőfi költészet“ volt előadásának tárgya. Az ő előadására sokan özönlöttek nemcsak filozofterek, de jogászok és mások is, mert kritizáló, csipkedő, de magas nivón tartott elő-adása élvezetes volt. Tudvalévőleg ő mindent és mindenkit lekritizált irgalmatlanul, de nagy hozzáértéssel. Jókai regényeit is sokszor a sárgaföldig lekritizálta a föle megszokott szelbemes módon, de ugyancsak ily módon megkritizálta Petőfi verseit is az előadásokon, főleg pedig kiszólásait, magyar-miskás kirobbanásait, cifra káromkodásait, gorombaságait. De a végén aztán hozzátette: „csak hogy ezek a kiszólások úgy illenek és tartoznak Petőfihez, mint a huszárhoz a sarkantyú.“

Csupán nagy barátját, Lévy Józsefet, a halkszavu költőt nem bántotta és illetve nem szurkálta, sőt szeretettel becézte. Lévyhoz ugyanis évtizedeken át kezdettől végig ideális barátság fűzte. Gyakran lejött hozzá Miskolcra, és kedves látvány volt, mikor a két öreg az Avasra felkapaszkodva Lévy pincéje felé tartott. Gyulai kezében egy csomó fakanál, Lévy kezében pedig papírosba takart felvágott, elemőzsia volt. Elöl ballagott dohogva, zsörtölődve Gyulai, utána néhány lépésre a halkszavu költő barátja Lévy, ki dehogy is mondott volna ellent barátjának. Ráhangyolt mindent. A Lévy pincéje előtt tüzet raktak, esténként megfőzték vacsorájukat, és mint két öreg gyerek, örvendtek a romantikus Avas tavasz-nyári akácillatos, langyos estének. Egy ízben Gyulai meglátogatta barátja kíséretében Sajószentpéteren Lévy József öreg szülőit. Ott is évelődött Gyulai, arra előzva, hogy Lévy József nem házasodott meg. Mire az öreg Lévy azt válaszolta: „nahát, nem is lesz az én Józsi fiamnak olyan derék fia, mint amilyen nekem van“.

Gyulayt túlélté hű barátja, Lévy József, ki Gyulay sarkóvére a Kerepesi-uti temetőben a következő verset írta:

*Kereste hűn, bármerre lépett
Az igazat, az örök szeptet
S mert a földön el nem érte
Lelke az égbe szállt fel érte,
De szelleme a hazához tapadt
S műveiben örökre itt maradt.*

2. *Kovács József* orvos-professor a „magyar narkózis feltalálója, ugy jelent meg a tudományosság egén, mint egy üstökös, ki sokáig szórta fényét, hogy az akkor még sötétségben tapogatózó sebészet világába bevilágítson. Előadása, magyaros észjárása, olyan vonzó volt, hogy arra a fakultások egyéb tagjai is, főleg a jogászok, sokszor tömegesen jelentek meg, bár a professor nem volt barátja a jogászoknak, mert hangoskodásukkal sokszor zavarták előadását. Ilyenkor meg is jegyezte: „na, már megint jogászok társalognak a tanteremben, kiket szívesen látnék, ha eltávoznának“. De nem csak hangoskodásukat, hanem az akkor divatos kecsgeorru cipőjüket is hangosan kifogásolta. Operációi nemcsak sikeresek, de arról is híresek voltak, hogy ellensége volt az amlatószereknek, ezeket csak ultima rációként, ekkor is kivételesen alkalmazta. Tudta szügerálni beteget, hogy türjenek. Néha aztán egy jókaratart, de csaltánós kézműdolulattal is kifejezést adott az ő saját külön magyar narkózisának, melynek mindig megvolt a maga értelme, és haszna, mert türesre és fegyelemre kényszerítette őket. Egy alkalommal egy hevesi parasztot operált. A professor maga is hevesi származású és ottani kisbirtokos volt, különös szeretettel fogadta sulyosan beteg földijét. Figyelmeztette, hogy nyugodtan türje az operációt, még ha fájdalmat érezne is. A paraszt

csak annyit kért, „engedje meg a nagyságos professor ur, hogy csutorás pipámat a számba tarthassam, akkor én meg sem fogok mukkanni“. Megengedte. A sulyos operáció alatt a paraszt belartotta a szavát, meg sem mukkant, csupán a szájában recsegett-ropogott a csutura. Az operáció rendben folyt le csupán a csutura volt kettérágvá. A professzort nagyon meghatolta az egyszerű paraszt hőies magatartása, és mütét után 10 forintot nyomott a paraszt markába.

Sohasem kért senkitől szegénységi bizonyítványt, szegény, gazdag, egyformán részesült az ő nagy tudása áldásaiban.

3. *Szilágyi Dezső*: Ugy rontott be ez a robustus ember a szigorlati terembe, hogy Arany János jellemzése illik rá: „Mint komor bikának, olyan a járása, mint a barna éjféli szeme pillantása“. Aztán fujt egyet-kettőt és feladta a kérdést. Nehéz helyzetben volt a jelölt, mert Szilágyi tudása szinte szertelen volt. Nem ragaszkodott semmiféle tankönyvhöz, kérdései kitanulhatatlanok voltak, ellentétben más professorok kérdéseivel, melyek gyakran visszatértek, ismétlődtek, s így elleshetők voltak. Ha a megrémült jelölt hallgatott, Szilágyi nem vesztette el türelmét. Ilyenkor mintha csak géppuskából lőték volna ki, úgy jöttek belőle az ujjab és ujjab kérdések. Ha aztán a jelöltnek, egyik-másik kérdését sikerült elfognia, s elfogadható feleletet adott, megjuhászult a hatalmas censor, s támogatva vezette tovább feleleteiben a jelöltet. Nyert ügye volt a jelöltnek ilyenkor, de ha észrevette, hogy valaki csak azért, hogy a csendet megtörje, mimelve erőszakolta a tudást, végtelen haragra gyult, és irgalmatlanul buktatott. Sokat követelt, de ha kitapogatta a jelölt készülttségét, a legkezelebb szelidség, jószág és irgalmasság sugárzott a jelölt felé, ki boldogan vette tudomásul a sikert jelentő fejbicentést, midőn az izzasztó-kamrából kikerült.

A 80-as években, főleg a véderőváltásban nagy politikai csatát vívott Tisza Kálmánnal. A nagy államférfiut, Tisza Kálmánt, szokása ellenére elhagyta hidegvére s azt vágta oda Szilágyinak, egy ilyen heves vita alkalmával ripoztként: „Nahát akkor sajnálom, hogy az ifjúság ügye ily kezekbe van letéve“. Óriási nagy megdöbbenést váltott ki ez a támadás országszerte. Másnap, midőn Szilágyi, ki büntető jogon kívül politikát is előadott az egyetemen, alig hogy belépett a tanterembe, óriási éljenzéssel fogadta a hallgatóság, majdpedig egy ifju joghallgató felállott a padban s hozzáfogott egy szónoklat-hoz: „Az ifjúság a legnagyobb mértékben el-ítéli Tisza Kálmánt...“ Tovább nem tudott jutni, mert Szilágyi, mint egy héjja csapatot le rá, nagyot ütve öklével katedrájára, mondván: „Üljön le! Ide tanulni s nem politizálni járunk.“ Ez akkor volt! Aztán folyt a magyarázat csendben, csak Szilágyi mély hangja töltötte a termet.

4. *Kerkápoly Károly*. Külsőleg is igazi kálvinista puritánuságot mutatott szürke ruházatában. Ahogy a tanterem ajtaján belépett, még a katedrához sem ért, már utközben kezdett magyarázni az ő sajátos Dunántúli észjárásával, egyik tantárgyból, a nemzetgazdaságból: „Okosan kell termelni — mondja — mert ha egy magot bedugunk a földbe, az kihajt, abból fü vagy más egyéb nő, ha egy fűzfagyökert beszurunk a földbe, az is kihajt, abból fűzfa lesz, de ha valaki egy borjúnak a farkát dugja a földbe, az sosem fog kihajtani, abból ugyan borju nem lesz.“ Az ily féle bevezetéssel aztán annyira lekötötte a hallgatóság figyelmét, hogy további előadása, mélyenjáró, komolyabb része is feszült figyelmet vont maga után a hallgatóság körében.

Vizsgákon kedélyes censor volt, nem volt tulkövetelő, de megkívánta a készülttséget. Szeretett „a drukkoló“ jogászokkal évelődni, ha nem adtak kielégítő feleletet, mondván, „hiszen a jogásznak nem kell tudni, csak konyítani, de hát uraságod mégcsak nem is konyit.“

Befellegzelt. Szeretett sokat beszélni pénzügyminiszter koráról. Midőn — mint mondotta — sokan a képviselőházban szemére hányták, hogy nem takarékoskodik, vagy ahogy ő mondotta „nem spórol“ — Spórolni — mondotta — csak ott lehet, ahol van miből spórolni.

Sokan meggyanusították, mert minisztersége után egy egész sor háza volt a Csillag-utcában, és a gazdagnak vélt aplotalanul meggyanusított ember eladósodva, szegényen halt meg. Kerkápoly előadásai mindig érdekesek, és tanulságosak voltak.

Kialudtak ezek a lángelmék. Megdöbbenve áll meg az ember, midőn egy ilyen nagy élet megszűnik. Csupán az a vigasztaló, hogy ezek a nagy kiválóságok valójában sohasem halnak meg, mert itt marad tudásuk, tanításuk, mely tovább oktat, és mintegy világitótorony fény-sugarai, jelzik, hogy merre vezet az ut az emberi tökéletesedés, és boldogulás felé. Sajnos, erre a fényre most nagyobb szükség van, mint valaha.

SUGÁR GYULA Dr.
Miskolc város t. főügyésze.